

ELS TALLALOCA DE MALLORCA I DEL ROSSELLÓ

Mateu MORRO I MARCÉ

En la història medieval del municipi mallorquí de Santa Maria del Camí la figura de Berenguer Tallaloca i els seus descendents, de finals del segle XIII a finals del segle XIV, hi ocupa un paper important en la mesura en què varen esdevenir un dels més notables propietaris del lloc. El fet d'haver comptat, des del segle XVIII ençà, amb persones interessades per la història local com Bartomeu Jaume, Joan Vich, Andreu Bestard o Josep Capó, ens ha permès conèixer prou bé els fets i les persones dels segles inicials de la refundació catalana de Mallorca com a conseqüència dels fets d'armes protagonitzats pel rei en Jaume i la seva host. Amb tot el cognom Tallaloca, que d'altra banda desaparegué de manera sobtada a finals del segle XIV, cridava l'atenció per la seva raresa i manca de referències conegudes.

La població mallorquina dels segles XIII i XIV va ser gairebé tota d'origen català directe. Aquest és un fet evidenciat per la llengua i les tradicions culturals, però també per l'anàlisi dels noms de les persones que s'instal·laren a l'illa al llarg d'aquell temps. Els cognoms dels nous habitants de l'illa ens donen molta informació sobre el seu origen. Un dels llinatges enigmàtics dels catalans que poblaren Mallorca és el dels Tallaloca (amb les seves diverses formes gràfiques: Tayalocha, Tayaloqa, Talalocha, Talayoca, etc.). La forma correcta d'escriure el llinatge sembla ser Tallaloca. Les formes Tayalocha o Tayaloqa expressen la iodització de la consonant palatal, sovint grafiada *y*, fet freqüent en el parlar medieval dels dialectes catalans orientals que conformaren el català de Mallorca i que, a diferència d'altres contrades, ha perviscut amb força a les Balears. L'oscil·lació en el lloc de la palatal (Tallaloca/Talaloca) és metatètica (àguila/àliga, Vilallonga/Villalonga).

ELS TALLALOCA A SANTA MARIA DEL CAMÍ

L'aparició a la documentació mallorquina dels Tallaloca és produí pocs anys després de la conquesta de 1229²². El 1271 Pere de Calders, lloctinent de l'infant en Jaume a Mallorca, establí a Berenguer Tallaloca unes vinyes, terra, horta amb aigua, celler, cases i golfes que Bernat de Santa Eugènia explotava directament sense establir (el Cellar del Rei o Cellaràs, situat davant l'actual Son Oliver, a la vall de Coanegra). A partir de la data esmentada Berenguer Tallaloca establí porcions d'aquesta propietat

---

²² Pel que fa a la història dels Tallaloca mallorquins hom pot veure: JAUME DE S'ARBOÇAR I CANYELLES, Bartomeu (s. XVIII-XIX). *Coanegra*. 2 vol. manuscrits. CAPÓ I JUAN, Josep (1980). *La vila de Santa Maria del Camí: de la prehistòria al segle XVI*. Palma de Mallorca: Gràfiques Miramar. JAUME I COLL, Francesc (1996). *S'Arboçar de Coanegra*. Santa Maria del Camí: edició de l'autor.

a Ramon Segarra, Guillem Sa Roca, Pere Mir, Pere de Maçanet, Guillem Folc, Bernat de Comells, Guillem Massot, Pere Riquer, Guillem Campdaura, Jaume Mestre i Berenguer Cristòfol.

El 1274 Guillem de Sant Martí vengué unes cases a Berenguer Tallaloca. El 1277 Guillem de Berga vengué un cens del molí Bonafarina a Berenguer Tallaloca. En successives compres de 1278 Tallaloca comprà censos i drets sobre el susdit molí fariner a Guillem Batle i a Pere Borràs²³. Aquest molí es trobava al tram final de la síquia de Coanegra, que neix al fons de la vall i arriba prop de Santa Maria del Camí, probablement al lloc que després fou Son Boadella i encara més tard s'anomenà Son Torrelleta. De fet era el darrer dels nous molins d'aigua fariners de la vall. Era un molí de dues rodes, prou important, i Tallaloca n'assolí el ple domini. En establiments posteriors dins la seva propietat retingué el dret de trànsit d'aigües per a moldre i totes les altres pertinences del molí. La gran propietat dins la qual restava inclòs el molí Bonafarina abastava un considerable bocí de terreny a la sortida de la vall de Coanegra, que incloïa terres actuals de Son Torrella fins al límit d'es Cabàs i també terres de s'Arboçar i Can Moragues.

El 1277 Berenguer Tallaloca comprà la meitat del rafal Arboçar de Coanegra a Bernat Batle. L'altra meitat la comprà el mateix any a Pere Ros. El 1279 adquirí noves terres, cap a Son Gulla i Son Berenguer, tocant l'heretat del Cellar del Rei que ja havia comprat el 1271, i les establí a Pere Borràs i a Maria, la seva muller. El 20 de febrer de 1279 Jaume II, rei de Mallorca, amb un document conservat en pergami, concedí a Berenguer Tallaloca tot el rafal Arboçar de Coanegra. El document comença d'aquesta manera: "*Noverint universi quod Nos Jacobus dei gratia rex Majoricarum, comes Rossilionis et Ceritanis et dominus Montespesulani per Nos et nostros concedimus tibi Berengario Talayoca et tuis quod rafallum illum qui est in Arbossario Caudenigre in partita q. fuit Bernardi de Santa Eugenia*". D'altra banda el 1280, 1281, 1282, 1291 i 1294 Berenguer Tallaloca establí parts del rafal Arboçar de la seva propietat. És clar per la gran quantitat de documents conservats que Berenguer Tallaloca havia culminat amb èxit la constitució d'una gran propietat agrària a l'entorn de la vall de Coanegra, adquirint en tot o en part terrenys ocupats a hores d'ara per Son Oliver, Son Gulla, Son Berenguer, Son Torrella, Son Torrelleta i s'Arboçar, incloent el domini del molí Bonafarina. En conseqüència la família de-
tentava un nivell social elevat i el 1291 Berenguer Tallaloca ja era esmentat com a "*ciudadà de Mallorca*". En el Monedatge de 1329 de la Parròquia de Santa Eulàlia de Ciutat de Mallorca constava Berenguer Tallaloca²⁴ com habitador de l'illa d'en Bernat Serra a la Ciutat de Mallorca.

---

23 MORRO I MARCÉ, Mateu. *Els molins fariners de Coanegra*. "Coanegra" 154 (novembre de 1997) 39-41.

24 MIRALLES I MONTSERRAT, Joan (1997). *Corpus d'antropònims mallorquins del segle XIV*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans (Repertoris de la Secció Filològica, III), p. 110.

A l'any 1309, el molí Bonafarina ja s'esmentava com el molí d'en Tallaloca. El 1318 Berenguer Tallaloca, que devia ser el fill del primer, i la seva esposa Bernarda, amb el seu fill Berenguer, tornaren efectuar certes vendes. El 1334 i el 1342 Berenguer Tallaloca fou batle reial de la vila de Santa Maria del Camí. El 10 de juny de 1343, després de la guerra entre Jaume III de Mallorca i Pere IV el Cerimoniós, Tallaloca fou testimoni sota el pòrtic de l'església de Santa Maria del Camí, en l'elecció dels representants de la vila elegits per prestar homenatge a "*l'excel·lent, poderós, príncep i senyor en Pere, rei d'Aragó, València i Mallorca*". El 1339 Berenguer Tallaloca, nét del fundador de la nissaga mallorquina de la família, i Caterina, la seva muller, vengueren la meitat del molí, amb el seu quintanar, situat a l'Arboçar d'en Tallaloca (s'Arboçar de Coanegra).

El 1343 Berenguer Tallaloca cedí a Joan de Fraga mitja part de s'Arboçar i mig molí. El 1347 Bernat Tallaloca, fill i hereu de Berenguer, establí a Jaume Massot un conjunt de terres i drets sobre el molí. El 1351 Bernat Tallaloca, fill de Berenguer Tallaloca ja mort, vengué al seu germà Berenguer una alqueria amb casal de molí. En la Relació d'homes d'armes de la Part Forana de 1359 s'hi esmentava Berenguer Tallaloca²⁵. El 1365 Bernat de Fonts establí a Guillem Aimerich uns terrenys a cens del rei i dels hereus de Berenguer Tallaloca. A partir d'aquesta data ja seran molt poques les referències a la família. Els Tallaloca desaparegueren per complet dels documents escrits, engolits per les pestes i la gran crisi de finals de segle. Com que el cognom no havia estat identificat fins ara amb cap indret conegut era difícil esbrinar d'on procedia. Ara han aparegut noves dades que poden ajudar a aclarir la qüestió.

ELS TALLALOQUES DEL ROSSELLÓ

Tot sembla assenyalar que els Tallaloca procedien del Rosselló. La pista sobre els orígens rossellonesos dels Tallaloca de Santa Maria del Camí ens la donà Joan Peytaví a l'article "*Sobre Andreu Bosch, l'autor del Summari. Puntualització onomàstica i apunts biogràfics*"²⁶. El professor Peytaví parla de les relacions de la família d'aquest jurista amb els Reig, Tallaloques, Hereter, Vinyes, Bolet, etc. Segons Peytaví els Tallaloques foren una antiga família de mercaders de Perpinyà i Illa extingida en el segle XVII, segurament a causa de les pestes i guerres que varen assolir el país. Joan Tallaloques és esmentat com a mercader de Perpinyà en anotacions del 1530. Josep Aleny (s. XVII) és autor d'un text titulat "*Discursus iuris pro Francisca Lacoma et Emerntiana Tallaloques contra Estephanum Mauran mercatorem*"²⁷. Els seus béns

---

25 Op. Cit. p. 435.

26 PEYTAVÍ, Joan (2007). *Onomàstica d'Andreu Bosch. Algunes precisions sobre la biografia del jurista perpinyanenc i la toponímia nord-catalana del seu Sumari siscentista*. A: "Butlletí Interor de la Societat d'Onomàstica" 106-107 (setembre-desembre de 2007) p. 144-156.

27 ALENY, Josep (1629). *Dicursus iuris pro Francisca Lacoma et Emerntiana Tallaloques contra Stephanum Mauran mercatorem villae insulae*. Barcelona: Typographia Laurentii Deu.

varen passar per casament a les famílies Compte i Manalt, burgesos honorats de Perpinyà. Jerònia Tallaloques, nascuda devers el 1606 a Illa, s'havia casat amb Nicolau Compte. Nicolau de Manalt i de Tallaloques²⁸, per un altre cantó, fou un personatge important del segle XVII nordcatalà. Havia nascut a Perpinyà a les darreries del XVI i va ser membre de l'Audiència de Barcelona i del Consell Sobirà del Rosselló el 1660.

Jordi J. Costa i Costa, l'any 2001, a la seva ressenya del *Corpus d'antropònims Mallorquins del segle XIV* de Joan Miralles, observava que les llistes de cognoms mallorquins medievals obrien vies d'explicació respecte a cognoms obscurs i deia: “*potser hi hauria una relació que convindria aclarir entre els «Tayaloca» («Tayaloca»), «Tayaloqa») del Corpus, el mercader de Perpinyà «Joan Tallaloques» del qual el professor Joan Peytavi ha trobat atestacions de 1530 i el nom d'una platja de la costa de Banyuls de la Marenda d'origen desconegut, «Tallalauca»... Nombrosíssims comentaris són possibles*”²⁹.

LA PLATJA DE TALLALOCA DE BANYULS

Inesperadament, gairebé dos segles després que el sacerdot liberal Bartomeu Jaume copiàs en els seus dos volums manuscrits titulats “Coanegra” nombrosa informació sobre els Tallaloca mallorquins, gràcies a la ressenya de Jordi J. Costa i a les informacions de Joan Peytavi, coneixem una presència toponímica contemporània idèntica al nom de família d'aquells antics ciutadans de Mallorca a una caleta de prop de Banyuls. En aquella meravellosa mar de la Marenda o Costa Vermella, que ara altrament anomenen “*la porció sud del Mediterrani francès*”, ens trobam vius els Tallaloca o Tallaloques mallorquins i rossellonesos en el nom d'aquest indret de vorera de mar. Des de Cervera, la costa mediterrània catalana ens du al Cap de Perafitia i al Cap de l'Abella. No lluny d'allà, entre roquissars i vinyets, hi ha aquesta caleta carregada d'històries de contrabandistes, vinaters i naufragis. Se sol escriure en la forma afrancesada *Taillelauque*. Prop de la cala, en un lloc molt costerut i ple de marjades, hi ha els vinyets del Celler del Casot de les Malloles, en el qual s'elaboren els vins Clot de Tallaloca i Clos de Tallaloca (*Clôt de Taillelauque i Clos de Taillelauque*).

ROSSELLONESOS REPOBLADORS DE LA MALLORCA MEDIÉVAL

Els cognoms que indiquen procedència permetrien establir un mapa que delimitàs les àrees catalanes d'aportació humana al poblament medieval de les Balears. Pel

---

28 MARTÍNEZ I RODRÍGUEZ, Miquel Àngel. *Felip IV o Lluís XIV?: el dilema de la noblesa catalana al Rosselló*. A: “Pedralbes: Revista d'història moderna”; 18(2), (1998) p. 97-104.

29 COSTA I COSTA, Jordi J. Ressenya de: MIRALLES I MONTSERRAT, Joan. *Corpus d'antropònims mallorquins del segle XIV*. A: “Llengua & Literatura”; 11 (2001) p. 430-432.

que fa a Santa Maria del Camí³⁰, indret on s'establiren els Tallaloca, s'hi observa un origen majoritari de la Catalunya septentrional (de l'Alt i Baix Empordà, la Garrotxa i el Gironès sobretot, i en menor grau del Rosselló, la Cerdanya, l'Alt Urgell, Osona, el Baix Llobregat, el Vallès, el Berguedà i el Ripollès). Hi destaca una especial presència de famílies originàries de Torroella de Montgrí.

No sols són els Tallaloques els únics rossellonesos i nordcatalans que ens trobam a la Mallorca medieval. Jordi J. Costa i Costa, a partir del Corpus de Joan Miralles, esmenta els Argelers (que donaren nom a un indret i torrent de Bunyola), Bages, Baixàs, Canet, Cabestany, Capsir, Caramany, Cassanya, Castellnou, Catlar, Cerdà, Clarà, Coelliure, Codelet, Corbera, Corneyà, Formiguera, Forques, Lupià, Marcaxans, Mayoies, Perpinyà, etc. A aquests patrònims hi podríem afegir, tot i que alguns podrien sorgir de topònims idèntics d'altres llocs de Catalunya, els Alenyà, Matamala (Matemales), Sureda, Vilallonga (Villalonga), Vallespir, Cervera, Vilanova, Anglada, Bollosa (Bujosa), Campllong, Cantalops, Elna (Euna), Mallol, Montner (Moner), Real, Riutort, Rosselló, Salelles, Soler o Tatzó (Tutzó), entre altres.

CONCLUSIÓ

La persistència d'un rastre dels Tallaloca al Rosselló ens serveix per a establir una hipòtesi sobre la procedència d'aquests habitants de Coanegra a Mallorca. Amb tota probabilitat els Tallaloca eren rossellonesos. La branca mallorquina de la família s'extingí en el segle XIV i la seva durada a l'illa es reduí a uns 100 anys; tres o quatre generacions que, amb la propietat del Celler del Rei, s'Arboçar i el molí Bonafarina, constituïren un extens domini territorial i una important força econòmica. Suficient com per a esdevenir "*ciutadans de Mallorca*" i ocupar la batlia de la vila. A Perpinyà els Tallaloques foren mercaders i burgesos honrats i el seu cognom desaparegué en el segle XVII. Mentre no apareguin noves dades sols el nom de la cala de Tallaloca a Banyuls mantindrà el record d'aquest antic llinatge català.

---

30 MORRO I MARCÉ, Mateu. *Els primers santamariers*. "Coanegra" 48 (1988), p. 18-19.